

Uit de literatuur

Lars van den Hoek Ostende, C. van Schaik, Jelle W.F. Reumer,
Fred Spoor, Niek Kerkhoff & Ludo Hellemans

C.Stock (rev. J.M. Harris) Rancho La Brea. A record of Pleistocene Life in California. 110 pp. Science Series Natural History Museum of Los Angeles County. Los Angeles. ISSN 0079-0943.

In 1930 verscheen de eerste publicatie van het Los Angeles County Museum. Gezien de belangrijke collectie fossielen van Rancho La Brea die dit museum rijk is, is het niet verwonderlijk dat deze eerste publicatie een overzicht gaf van de stand van zaken naar het onderzoek van deze vindplaats tot op dat moment. Deze publicatie, die geschreven was door de vooraanstaande paleontoloog C. Stock, was zo populair, dat verscheidene herdrukken nodig waren. Dit gaf bovendien Stock de gelegenheid om de vorderingen van het onderzoek in de publicatie te verwerken. De zesde editie verscheen in 1949, één jaar voor Stock overleed.

Ter gelegenheid van het 100ste geboortjaar van Stock heeft het museum een nieuwe editie (de zevende dus) van "Rancho La Brea, a record of Pleistocene life in California" uitgegeven. Stock's tekst is door J. Harris verwerkt tot een handzaam boekje, dat in vogelvlucht de Rancho La Brea fossielen behandelt.

Rancho La Brea (letterlijk Teer Ranche) is ongetwijfeld de belangrijkste fossielenvindplaats in het Jong Pleistoceen van Amerika. In natuurlijke asfaltputten zijn hier de resten van talrijke dieren bewaard gebleven. Rancho La Brea is met name bekend vanwege de vondsten van sabeltandtijgers. Tot dusver zijn 2100 individuen geteld. Kennelijk werden roofdieren aangetrokken door grote herbivoren (mastodonten, mammoeten, reuzenluiaarden) die verstrikt geraakt waren in de asfaltputten. Veel sabeltandtijgers, 'dire wolves' en leeuwen werden echter zelf slachtoffer van de zuigende teer.

Het boekje zelf geeft een goed beeld van de vindplaats. Door middel van zwart/wit foto's van - al dan niet samengestelde - skeletten wordt een indruk gegeven van het schitterend bewaard gebleven materiaal. Harris blijft vrij oppervlakkig in zijn beschrijvingen. Voor diegenen die verder geïnteresseerd zijn in deze fascinerende vindplaats bevat het boekje echter een zeer uitgebreide bibliografie van alles wat tot dusver over Rancho La Brea is verschenen. Naast deze bibliografie is een lijst opgenomen van de ca. 600 soorten planten, slakken, insecten en vertebraten die in Rancho La Brea gevonden zijn.

L. v.d. H.O.

Zowel de W.P.Z. als Cranium hebben een doelgroep die bestaat uit enerzijds amateurs en anderzijds wetenschappers als professionals. In dit jubileum jaar van de W.P.Z. hebben twee amateurs Dick Mol en Hans van Essen een boek geschreven. Om een indruk te geven over hoe dit boek ontvangen wordt door deze gevarieerde doelgroep, is er een boekbespreking gemaakt door één van de amateurs en door één van de professionals.

Yvette Vervoort.

De Mammoet. Sporen uit de ijstijd. Auteurs: Dick Mol & Hans van Essen. Uitgeverij: BZZTôH-'s Gravenhage, 1992 ISBN 90 6291 728 3

De zeven hoofdstukken waaruit het boek "De Mammoet- sporen uit de ijstijd" is opgebouwd bieden de vakpaleontologen, maar nog veel meer de geïnteresseerde amateurs op dit terrein, een schat van informatie over de vertegenwoordigers van de pleistocene olifanten en de biotopen waarin zij leefden.

Met name het hoofdstuk over het verzamelen van pleistocene zoogdierfossielen en de daarin genoemde vindplaatsen is interessant. Achtereenvolgens komen aan de orde: de zand- en grindgroeven, de kleigroeven, de bodem van de Schelde-delta en de Noordzee en de monding van de Oosterschelde. De Maasvlakte als buitengewoon rijke vindplaats van mammoetresten vormt in deze rij een kleine ommissie.

Het is natuurlijk makkelijk allerlei detailkritiek te leveren maar voorop staat de bewondering voor de gedrevenheid voor hun onderwerp die beide auteurs kenmerkt. Het is nauwelijks voorstelbaar hoeveel energie en tijd Dick Mol en Hans van Essen in de voorbereidingen van deze publicatie moeten hebben geïnvesteerd.

Het zal voor veel lezers een verrassing zijn, dat dit boek overduidelijk aantoonde dat Nederland één van de belangrijkste vindplaatsen van mammoetmateriaal ter wereld is, naast de veel bekendere in Siberie, Alaska etc. De vele tentoongestelde mammoetresten in talrijke Nederlandse musea en onderzoeksinstituten die in het boek genoemd worden, tonen dit overduidelijk aan.

Het hoofdstuk over mammoetvondsten van deze eeuw en de plaatsen waar de skeletten opgesteld staan, laat zich lezen als een paleontologische reisgids. Het voert de lezer onder meer naar Rusland, Amerika, Engeland, Frankrijk en Duitsland. In ons eigen land zijn bijvoorbeeld in 1984 de fossielen aangetroffen van een nog onvolwassen mammoetstier uit het Laat-Pleistoceen, terwijl de recente vondst van de resten van 3 mammoet-individen in situ, bij Orvelte in Drente natuurlijk zeer tot de verbeelding spreekt.

Helaas is deze laatste vondst zo recent dat het nog niet tot een uitvoerige beschrijving gekomen is.

De illustraties in het boek, bestaande uit foto's en tekeningen, dragen bij tot de nauwkeurigheid en volledigheid die de auteurs duidelijk hebben nagestreefd. Zelfs een Mammoet-bolus, waarmee niet een grote Zeeuwse, kleverige suikerkrakeling bedoeld wordt, maar een in doorsnede 20 cm grote, mammoetvijs, ontbreekt niet. De reconstructie-tekeningen, voor het merendeel van de hand van Hans van Essen, zijn van een constante goede kwaliteit. Hetzelfde kan gezegd worden van het schematisch illustratiemateriaal.

Men gaat er vanuit dat het zoogdierpaleontologische kamp in ons land uit een "handjevol beroepsmensen en zo'n 300 amateurs" bestaat. Voor deze doelgroep lijkt het boek in eerste opzet geschreven, maar niet alleen aan hen is het goed besteed. Het is te verwachten, dat in deze tijd van grote, soms wat dubieuze, belangstelling voor vooral grote, uitgestorven diersoorten, het boek van Dick Mol en Hans van Essen de belangstelling van een groot lezerspubliek zal trekken.

C. v. S.

De Mammoet. Sporen uit de ijstijd. Auteurs: Dick Mol & Hans van Essen. Uitgeverij: BZZTôH-'s Gravenhage, 1992 ISBN 90 6291 728 3

Er zijn niet zoveel wetenschapsgebieden waar amateurs en beroepsmensen zich in verenigingsverband aaneensluiten om te komen tot een verdieping van het vak. Vooral in biologische vakgebieden komt dit verschijnsel voor. Denk maar aan de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV), de Nederlandse Entomologische Vereniging (NEV), de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie (WTKG) en onze eigen Werkgroep Pleistocene Zoogdieren (WPZ). Zo'n samenwerking biedt veel voordelen: amateurs worden door het contact met beroepswetenschappers gestimuleerd in hun liefhebberij en de beroeps worden gedwongen hun ivoren torens te verlaten. Er zit ook een risico aan: namelijk dat bepaalde producten van een vereniging op twee gedachten hinken. Vooral bij publicaties kan dat een probleem vormen. Wat voor de amateur een veel te ingewikkeld verhaal vormt, kan voor de wetenschapper een onverantwoorde versimpeling zijn. Je ziet dan ook dat de meeste van dergelijke verenigingen er twee tijdschriften op na houden: een wetenschappelijk blad en een contactorgaan met mogelijkheid tot publiceren van wetenswaardigheden. Een voorbeeld is het bladenduo *Lutra/Zoogdier* bij de VZZ of *Basteria/Correspondentieblad* bij de NMV. De WPZ kent deze constructie niet, en het gevolg daarvan zou kunnen zijn dat het tijdschrift *Cranium* voor veel leden(lezers) hetzij te ingewikkeld is, hetzij te simpel, hetzij een soort rare mengelmoes wordt gevonden van wetenschappelijke artikelen en liefhebberijnieuwtjes.

Deze gedachten kwamen bij me op toen ik het boek van Dick Mol en Hans van Essen over de mammoet las. Het is een prachtig boek, laat ik daar geen misverstand over laten bestaan. Maar voor wie is het bestemd? De uitgever geeft daar geen antwoord op, het voorwoord van Paul Sondaar wel. Het is een boek, zo schrijft hij, voor de beginnende amateur en voor paleontologen die onderzoek doen. Het is daar dat ik een vraagteken wil plaatsen. Het oordeel van de beginnende amateur kan ik niet vellen, hoewel ik vermoed dat de beginner het een veel te ingewikkeld boek zou kunnen vinden. Als "beroeps" kan ik wel een oordeel proberen te formuleren, hoewel de dieren waar ik het meest van weet (spitsmuizen) wat betreft hun afmeting erg ver van de mammoet verwijderd zijn.

Het boek van Dick Mol en Hans van Essen is een ambitieus werk en weliswaar zonder duidelijke doelgroep, maar wel met een duidelijk doel: propaganda voor de mammoet. Dat is een groot pluspunt, want er worden zoveel boeken geschreven waarvan je je afvraagt waarom. Mol & van Essen hebben duidelijk de ambitie gehad om hun jarenlange ervaring te delen met anderen.

Daarbij hebben ze ook geprobeerd om het onderwerp mammoet te plaatsen in een breder kader van stratigrafie en evolutie. Ik denk dat dat nu juist een te hoge ambitie is gebleken. Het boek weerspiegelt in mijn ogen zeer duidelijk de grote kennis over de mammoet als fossiel object en de liefde voor de liefhebberij, maar tegelijkertijd een beperkte kennis op wetenschappelijk terrein.

Het is een boek over mammoeten, met grote nadruk op de wolharige mammoet, *Mammuthus primigenius*. Als je begint te lezen verwacht je dus iets over mammoeten en het is daarom erg taai om eerst door 10 pagina's over stratigrafie te moeten worstelen die de lezer weinig meer verschaffen dan een duizeling aan kreten, termen, ouderdommen, dwergberken en struiktoendra's. Waarom moeten we eerst lezen hoe het Paleozoicum is onderverdeeld? Wat betekent het plotseling opduikende woord "Chronostratigrafie" bovenaan tabel 3? Hier is sprake van een te sterke versimpeling. De stratigrafie en paleoecologie van het Pleistoceen kunnen niet in 10 pagina's worden behandeld. Zo staat er niets over de controverses rond de Pliocene/Pleistoceen grens. Het Pleistoceen begint volgens Mol & van Essen rond 2,3 miljoen jaar geleden, en daar ben ik het hartgrondig mee eens, maar velen vinden een P/P grens van rond 1,6 miljoen jaar beter. Dan zou het Pleistoceen beginnen omstreeks de Tiglien/Eburonien grens, in plaats van bij de Reuverien/Pretiglien grens. Het Reuverien wordt overigens niet genoemd. Ook veel andere namen van tijdvakken zijn niet te vinden. Wie ook maar enigszins in de literatuur duikt komt termen tegen als Villanyien, Biharien, Villafranchien, maar die termen staan nergens vermeld. Daarmee wordt veel literatuur, ook Nederlandse, niet toegankelijk gemaakt.

Tabel 3, die volgens de tekst zelfs internationaal is geaccepteerd (wat zegt dat?), vermeldt recht naast elkaar (en dus volgens de spelregels van stratigrafische tabellen synchroon) de termen "SAALIEN", "Hoogeveen interstadaal" en "koud". Okay, het Saalien was koud, maar het Hoogeveen interstadaal dan? Bij het hoofdstukje over het Weichselien staat: "Deze tijd wordt gekenmerkt door een aantal warmere en koudere fasen, die elkaar snel afwisselden". Dat is natuurlijk helemaal geen kenmerk van het Weichselien alleen, maar van veel meer glacialen en interglacialen. De gedetailleerdheid van onze kennis neemt toe naarmate er meer onderzocht wordt en naarmate we dichterbij het heden komen. Hoe verder we in de tijd terug gaan, hoe vager de fossiele overlevering wordt. We weten daarom over het Weichselien meer details dan over het Eburonien, net zoals het Pleistoceen beter gedocumenteerd tot ons komt dan het Carboon of het Perm.

Hoofdstuk 1 is te kort, te verwarrend, te onvolledig en hier en daar te slordig. Vooral jammer is echter dat het boek er mee begint.

Maar gelukkig: hoofdstuk 2 gaat over mammoeten. Het heet "De evolutie van de mammoeten en andere Pleistocene olifanten". En de eerste zin luidt: "In het Pleistoceen van Europa kwamen vier soorten olifanten voor. Drie daarvan waren mammoeten (...)". Vervolgens worden inderdaad drie soorten mammoeten beschreven, en nog zes soorten andere olifanten: *Elephas antiquus*, *E. mnaidrensis*, *E. melitensis*, *E. falconeri*, *Mammuthus borsoni* en *Anancus arvernensis*. Zoiets vind ik een beetje slordig. Maar goed, de lezer krijgt wel een uitstekende indruk van de rijkdom aan olifantesoorten waarmee het Pleistoceen gezegend was. Een tiental soorten, en geen vier. Wat vooral ontbreekt in hoofdstuk 2 is een schema, een stamboom, een fylogenie, of hoe je het ook noemen wil, dat aangeeft hoe al die soorten zich tot elkaar verhouden. Wat is de precieze relatie van de wolharige mammoet met de Afrikaanse en de Indische olifant die we in dierentuinen en op de televisie zien? Dat is een vraag die vaak gesteld wordt, en Mol & van Essen geven er geen antwoord op. Wat is de relatie tussen *Mammuthus* en *Mammuthus*, het mastodontengenus dat *Mammuthus* heet maar geen mammoet is? Waar komen überhaupt de olifanten vandaan? Op al deze vragen geeft het hoofdstuk over evolutie geen antwoord. Gelukkig weten we veel over het uiterlijk van de wolharige mammoet. Zoals de tekst terecht opmerkt, is deze soort uitgebreid afgebeeld in grotschilderingen in vooral Frankrijk. En bovendien worden intacte mammoeten met grote regelmaat aangetroffen in de Siberische permafrost. Van de grotkunst zijn prachtige reproducties voorhanden, en ieder boek over de geschiedenis van de schilderkunst begint ermee. Ik kan ze in dit boek helaas niet vinden. Er bestaan genoeg foto's van Siberische mammoetvindplaatsen, maar ook die zijn onvindbaar. Daarentegen is er elders wel een grote foto afgedrukt van een vissersboot, de Yerseke 139 Elizabeth, door dr. Th. van Kolfshoten beschikbaar gesteld.

Die ruimte (een halve pagina!) had beter benut kunnen worden.

Hoofdstuk 3 gaat over het uitsterven. Het is kort en duidelijk, maar ik denk dat er met wat meer literatuurstudie meer van te maken was geweest. Voor de mammoet-leek zijn ook vast nog niet alle vragen beantwoord. Maar goed, een beetje veranderend klimaat, een beetje menselijke hulp, daar kun je alle kanten mee op.

Het vierde hoofdstuk is gewoon leuk. Het gaat over verzamelen en je merkt onmiddellijk dat Mol & van Essen daar verstand van hebben. Het is informatief, leesbaar, waar nodig verwijzend en verstoken van geforceerde pogingen om wetenschappelijk verantwoord te zijn. Zo hadden de eerdere hoofdstukken ook moeten zijn.

Met de titel "de osteologie van de mammoet" gaat hoofdstuk 5 in op skelet en gebit. Het is het belangrijkste hoofdstuk.

Ook hier is duidelijk dat de schrijvers veel ervaring hebben met het werken met mammoetbotten. Een prachtige anecdote is het verhaal over de Kenyaanse olifant Ahmed. Toch blijkt ook uit hoofdstuk 5 dat te veel geprobeerd is om het boek met een wetenschappelijk sausje te overgieten. Er wordt krampachtig gebruik gemaakt van anatomische termen: *tuber olecrani*, *fossa glenoidalis*, etcetera. Waar dat gebeurt tussen haakjes na het noemen van de nederlandse naam is dat nog tot daar aan toe, hoewel ik de zin ervan betwijfel. Het wordt voor de lezer lastig als er termen uit de lucht komen vallen die niet worden verklaard, of pas later. Dat gebeurt bijvoorbeeld met epiphyse op p. 82 en diaphyse op p. 89, termen die pas op p. 91 worden uitgelegd. Ook is onduidelijk waarom epiphyse consequent met een "f" wordt gespeld (epifyse) en diaphyse met "ph". Bij de behandeling van de handwortel raak ik het spoor bijster in de opsomming van 16 termen in 4 kolommetjes, waar dat veel simpeler had gekund met een plaatje met pijltjes. De stelling op p. 93 dat bij grote zoogdieren het spaakbeen altijd veel groter is dan de ellepijp raakt kant noch wal. Bij het bekken worden de verschillen tussen mannetjes en vrouwtjes uitgelegd, maar bij de (mooie) foto van een bekken wordt niet verteld wat het geslacht van het ding is. De *epistropheus* wordt in veel literatuur axis genoemd, maar dat staat nergens. Het lijken details, maar een opeenstapeling van zulke kleine onvolkomenheden zorgt voor een slordige indruk. Hoofdstuk 6 is kort, maar leuk en goed geschreven. Ook hoofdstuk 7 is leuk, het is een soort reisgids langs de Europese mammoetskeletten en zal lezers ongetwijfeld inspireren om tijdens een bezoek aan Duitsland, Parijs of Moskou even het plaatselijke museum te betreden. Er blijkt ook duidelijk uit dat Sint Petersburg het Mekka voor de mammoet-freak is. Een idee voor een WPZ reis?

Het boek besluit met een verklarende woordenlijst (nuttig), een lijst van musea en onderzoeksinstituten (ook nuttig, maar hier en daar snel verouderend), een literatuurlijst (die zoals de schrijvers zeggen zeer onvol-

ledig is, maar die wel een eind op weg helpt), en ten slotte een register. Het register rammelt ook wel weer wat. Een voorbeeld: het Parijse museum staat vermeld als "Museum d'Histoire Naturelle 112", "Nationaal Natuurhistorisch Museum in Parijs 107" en "Naturelle 25". Zo iets ontgaat me een beetje.

Ik beseft terdege dat ik in deze bespreking zeer kritisch ben geweest. Zonder te letten op tikfouten, want dat is in het kader van een boekbespreking gezeur. Tikfouten liggen aan de drukker en niet aan de schrijver van een boek. Mijn kritiek komt voort uit het feit dat ik vind dat er veel in dit boek is dat beter had gekund zonder dat daar een onredelijk grotere krachtsinspanning voor nodig was geweest. Een betere afbakening van de doelgroep en een minder geforceerde poging om wetenschappelijk te doen hadden wonderen gedaan. Toch heb ik sterk de behoefte om positief te eindigen. Het is een boek over een onderwerp dat het grote publiek aanspreekt en waar zeker ook veel vraag naar zal zijn. Dat is leuk en straalt niet alleen af op de auteurs, maar ook op de vereniging waar beiden lid van zijn: de WPZ. Weliswaar zijn mammoeten geen dinosaurussen, maar ze hebben veel gemeen: groot, uitgestorven en populair. Terwijl iedere boekwinkel tegenwoordig uitpuilt van de (goede en slechte) boeken over dino's, was er niets te koop over mammoeten. Het boek van Mol & van Essen komt wat dat betreft als geroepen.

Ik hoop van harte dat het een succes wordt, ondanks het feit dat de schrijvers in de valkuil zijn gestapt waar ik dit verhaal mee begon: de pure leek zal het te ingewikkeld vinden, en de beroeps-paleontoloog heeft betere literatuur voorhanden. Naar mijn mening mag dit boek in de boekenkast van geen enkel WPZ-lid ontbreken. De uiterst vriendelijke prijs ervan zal wat dat betreft geen beletsel vormen. Kopen dus!

J.W.F. R.

The Cambridge Encyclopedia of Human Evolution. Jones, S, R. Martin and D. Pilbeam (eds). Cambridge University Press, ISBN 0-521-32370-3, prijs £60.00 (gebonden). 506 pagina's.

The Human Evolution Source Book. Ciochon, R.L. en J.G. Fleagle (eds.). Prentice Hall, Englewood Cliffs. ISBN 0-13-446097-9. prijs ongeveer £30.00. 675 pagina's.

Toen ik een tijdje geleden een foldertje zag voor "The Cambridge Encyclopedia of Human Evolution" was mijn eerste gedachte "is het werkelijk nodig de human evolution encyclopedia van Tattersall, Delson and Van Couvering nog eens dunnetjes over te doen (zie Cranium, 1988 voor een recentie van dit boek). Nu het boek verschenen is, is duidelijk dat Cambridge University Press en de editors voor een totaal andere aanpak gekozen hebben. Het heeft niet de traditionele encyclopedische opzet (een groot aantal korte alfabetisch gerangschikte onderwerpen), maar is opgedeeld in 10 secties,

van "Patterns of Primate Evolution" tot "Human Populations, Past and Present", met elk een aantal hoofdstukken geschreven door een specialist op het betreffende gebied (72 in totaal). Het onderzoek-karakter wordt echter toch behouden door een uitgebreide index en een verklarende woordenlijst (glossary).

De redactie van deze encyclopedie was in handen van een geneticus (Steve Jones), een primatoloog (Bob Martin) en een paleontoloog (David Pilbeam), met daaraan toegevoegd een ervaren wetenschapsjournaliste (Sarah Bunney), en dat is te merken aan de breedheid van de behandelde onderwerpen en aan de hoge mate van leesbaarheid. De vakgebieden waaraan men het eerste denkt bij menselijke evolutie, de hominide fossielen en de stenen werktuigen, bestrijken respectievelijk slechts 24 en 11 bladzijden in een boek met 506 pagina's. Deze hoofdstukken over *Australopithecus* (door Bernard Wood), *Homo* (door Chris Stringer) en stenen werktuigen (door John Gowlett) zijn van hoge kwaliteit en vatten in kort bestek samen wat nodig is voor een algemeen begrip. En laten we eerlijk zijn; wie zit er te wachten op weer een nieuw boek vol met plaatjes van fossiele koppen, nauwelijks te onderscheiden stambomen, en eindeloos uitgekauwde anecdotes over een handvol historische figuren in het vakgebied (voor wat dat laatste betreft is er een appendix toegevoegd met korte biografieën). De overige hoofdstukken behandelen onderwerpen zoals algemene primatologie (voortbeweging, voortplanting, voedselverwerking etc), gedrag, genetica, paleontologische principes en geologie, met als gezamenlijke invalshoek het ontstaan van onze eigen soort. De meeste van deze onderwerpen worden zeer grondig behandeld. De sectie "Primate Genetics and Evolution", bijvoorbeeld, begint met een hoofdstuk over de "Principles of Genetics", waarin de basiskennis (chromosomen, de wetten van Mendel etc.) uit de doeken wordt gedaan zonder dat de tekst in een saai soort schoolboekenstijl vervalt. Er wordt in de tekst niet rechtstreeks naar literatuur verwezen, vermoedelijk om de leesbaarheid en toegankelijkheid te vergroten, maar er is voor elk hoofdstuk een aparte lijst met aanbevolen boeken en tijdschriftartikelen opgenomen. De overvloedig gebruikte illustraties bestaan uit zwart-wit foto's en tekeningen.

Voor wie meer wil weten over menselijke evolutie dan de bekende schedels of de Dynasty & Dallas toestanden rond Leakey en Johanson is dit boek een aanrader. Niet echt goedkoop maar z'n geld zeker waard. Als U het boek aanschaft moet U zeker niet vergeten het voorwoord van Richard Dawkins te lezen. Gewoonlijk zijn dit soort inleidingen nogal saai en obligate vriendenpraatjes. Dawkins' voorwoord is echter een uitstekend verhaal, handelend over de populaire en professionele misverstanden rond "zwarte eva" (black eve), een veronderstelde oermoeder van alle moderne mensen in prehistorisch Afrika. Dit door het snel opgekomen DNA-evolutie onderzoek gelanceerde concept wordt door Dawkins vaardig ontleed met behulp van een aantal gedachte-experimenten. Voor diegenen die er de voor-

keur aan geven om over menselijke evolutie te lezen op basis van de originele publicaties wil ik tot slot nog wijzen op de enige tijd geleden verschenen bundel "The Human Evolution Source Book". Het betreft een bloemlezing van belangrijke artikelen uit de paleoanthropologische vakliteratuur, voorzien van inleidingen om het een en ander in historisch perspectief te plaatsen.

F.S.

Van het Institut für Quartärpaläontologie van de Friedrich-Schiller-Universität Jena ontvingen wij bericht, dat leden van de WPZ de volgende uitgaven tegen 10% korting op de genoemde prijzen kunnen bestellen. De genoemde uitgaven zijn niet meer in de boekhandel te koop.

Band 1, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Beiträge zum IV. Internationalen Paläontologischen Kolloquium Weimar 1972, pp. 255, (96,-DM)

Band 2, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Das Pleistozän von Taubach, pp. 509, (190,-DM)

Band 3, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Das Pleistozän von Burgtonna, pp. 400, (150,-DM)

Band 4, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Zur Quartärpaläontologie des europäisch - asiatischen Raumes, pp. 195 (75,-DM)

Band 5, KAHLKE, H.D. (Hrsg.): Das Pleistozän von Weimar - Die Travertine im Stadtgebiet, pp. 432, (165,-DM)

Band 6, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Neue Forschungsergebnisse zur Paläontologie des Tertiärs und Quartärs im europäisch - asiatischen Raume (Gedenkschrift C.C.FLEROV), pp. 242, (95,-DM)

Band 7, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Zur Paläobotanik und Biostratigraphie des Pliozäns und des unteren Pleistozäns Europas, pp. 297, (110,-DM).

Band 8, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): Beiträge zum V. Internationalen Paläontologischen Kolloquium Weimar 1985, pp. 280, (132,-DM)

- Paläontologische Abhandlungen, Abteilung A - Paläozoologie -

Band II, Heft 2/3, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): I. Internationales Paläontologisches Kolloquium Weimar 1963 - Das Pleistozän von Voigtstedt, S.221 - 692, (150,-DM)

Band III, Heft 3/4, KAHLKE, H.D.(Hrsg.): II. Internationales Paläontologisches Kolloquium Weimar 1966 - Das Pleistozän von Süssenborn, S.367 - 788, (150,-DM)

Bij afname van alle genoemde titels geldt een korting van 30%.

Bestellen onder opgave van het feit, dat op de WPZ-korting aanspraak wordt gemaakt bij:

Friedrich-Schiller-Universität Jena

Institut für Geowissenschaften

Bereich Quartärpaläontologie

Steubenstrasse 19a

O-5300 Weimar, Duitsland

N.C. K.

Paul Sondaar: 'Toetoe en de kleine mammoet'

Met tekeningen van Hans Brinkerink. Kluwer Jeugdboeken Ede/Antwerpen, 1992 ISBN 90 6117 033 8

Prijs: f 12,90 =

'Toetoe en de kleine mammoet' is een opmerkelijk boekje. Het tot de verbeelding sprekende boekje over paleolitische mammoetjagers is geschreven voor jongens en meisjes van negen jaar en ouder. De auteur, de Nederlandse zoogdierpaleontoloog Paul Sondaar en de illustrator Hans Brinkerink brengen de jeugdige lezer op originele wijze in aanraking met de IJstijd.

Toetoe, het zootje van een mammoetjager, en een jonge mammoet beleven tijdens een barre tocht naar het Zuiden samen heel wat avonturen.

Het verhaal begint in onze tijd en in onze streken. De jongen Nick is op vakantie in de vissershaven Stellingdam. Daar ziet hij op het dek van een aangemeerde trawler fossiele zoogdierbotten die uit de Noordzee zijn opgedregd. Nick wil hier meer over weten en mag van de kapitein aan boord komen. Deze legt hem uit hoe de fossielen worden opgevist met sleepnetten die hij over de Noordzeebodem laat slepen om platvissen te vangen. Waar nu de Noordzee is, was tijdens de IJstijd toendra, een onherbergzaam landschap zoals nu nog op sommige plaatsen in het Hoge Noorden. Dit landschap vormde zo'n dertigduizend jaar geleden het territorium van mammoeten, bizon, neushoorns, rendieren en paleolithische jagers. De uit de Noordzee opgeviste fossielen zijn de stille getuigen van een ecosysteem dat tienduizend jaar geleden onder water is verdwenen.

De ontmoeting met de Stellingdamse visser vormt de omlijsting van een serie avonturen die zich in het verleden, in het hartje van de IJstijd, afspeelt.

Een ramp dwingt de stam mammoetjagers om hun kamp ergens ten westen van de huidige Nederlandse kust te verlaten. Voordat de winter invalt moeten zij het heuvelgebied 'met de grotten' (de Franse Dordogne) zien te bereiken. Daar komen ze echter in aanraking met grotbewoners en holenberen en dat leidt tot nieuwe avonturen. Intussen heeft de auteur veel informatie in het verhaal verwerkt. Op het eind van het boek is de lezer heel wat wijzer over klimaat, landschap, flora en fauna van de IJstijd. Ook heeft de lezer een indruk gekregen van het dagelijks leven van de paleolitische mammoetjagers, bijvoorbeeld over hun manier van jagen en hoe ze voedselvoorraden aanlegden voor de winter. Evenals de tekst zijn de prachtige tekeningen van Hans Brinkerink in overeenkomst met de huidige stand van kennis over het leven in het Late Pleistoceen.

Het aardige van 'Toetoe en de kleine mammoet' is dat het tegelijkertijd spannend en informatief is. Kinderen leren zo wetenschap van een leuke zijde kennen.

L. H.